

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту
Кафедра мовної підготовки та соціальних комунікацій

Затверджено
Вченою радою факультету соціально-
гуманітарних технологій та
менеджменту
протокол від 09.03 2023 № 8
Голова Вченої ради факультету
Наталія ЗИКУН

Методичні рекомендації
до організації семінарських занять
з навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
(денної та заочної) форми навчання
галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальність 035 «Філологія»
ОПШ «Германські мови та літератури (переклад включно)»
статус дисципліни: обов'язкова

Ірпінь - 2023

Методичні рекомендації складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства», затвердженої Науково-методичною радою Університету 16.02.2023 протокол № 2.

Укладач:

Т.М. Руженська, викладач кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

Гарант ОП:

О.В. Дячук, к.філол.н., доцент кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

Розглянуто та схвалено кафедрою мовної підготовки та соціальних комунікацій, протокол від 08.03.2023 № 7

Завідувач кафедри

Т.С. Гиріна, д.н. з соц. комунікацій, професор

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. <u>Ціль та мета</u>	<u>4</u>
3. Пояснення за розділами та темами навчальної дисципліни	5
4. Методика проведення семінарського заняття	6
5. Перелік контрольних питань.....	11
6. <u>Рекомендована література</u>	<u>17</u>

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації до проведення семінарських занять з навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства», складені на основі робочої програми навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 03 «Гуманітарні науки» спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.04 «Германські мови та літератури (переклад включно)», затвердженої вченою радою Навчально-наукового інституту гуманітарних наук у 2023 році, яка передбачає комплексну реалізацію практичної, розвиваючої, загальноосвітньої та виховної цілей під час навчання іноземної мови.

Курс «Вступ до мовознавства» є необхідною складовою частиною вивчення курсу базових філологічних дисциплін для бакалаврів за спеціальністю «Філологія». Він надає можливість опанувати основні питання мовознавства: від сутності, походження і функціонування мови як знакової системи, її внутрішньої структури до поглибленого розгляду основних розділів лінгвістики (фонетики, фонології, лексикології, граматики).

Курс «Вступ до мовознавства і перекладознавства» розрахований на студентів I курсу навчально-наукового інституту гуманітарних наук, спеціальності «Філологія». Викладання курсу «Загальне мовознавство» має лекційно-семінарський характер, відведених для теорії та історії мовознавства і перекладознавства.

Теми семінарських занять з навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» відповідають навчальному плану підготовки бакалаврів за спеціальністю 035 «Філологія» і є необхідною складовою частиною лінгвістичної освіти. Вони дають можливість оволодіти теоретичними засадами мовознавчої науки, уміти витлумачувати визначальні явища фонетики, лексикології, граматики, зіставляти факти різних мов.

Засвоєння дисципліни «Вступ до мовознавства» забезпечить студентам-філологам глибоке осмислення всього циклу мовознавчих дисциплін як чіткої системи, складові якої взаємопов'язані і взаємозумовлюють існування одна одної. Семінарські заняття включають відповідно вузлові питання кожної частини й вивчається у формі семінарських занять (презентацій, конференцій, дискусій, колоквиумів тощо).

Семінарські заняття курсу «Вступ до мовознавства» передбачають:

- викладання теоретичних питань щодо функціонування мови як наукової системи;
- послідовність викладення матеріалу від питань історії мовознавчої і перекладознавчих наук до їх актуальних питань;
- різноманітність та адекватність типів завдань і видів роботи.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з 2 навчальних модулів та 4 змістових модулів, тематика яких представлена у структурі навчальної дисципліни.

2. ЦІЛЬ ТА МЕТА

Мета семінарських занять з навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» - допомогти студентам опанувати основи лінгвістики та перекладознавства, дисциплін, що передбачають вміння мислити абстрактними категоріями, а тому є особливо складними для розуміння, опанувати систему знань про закономірності процесу перекладання, різні види перекладу. Першокурсники мають знати теоретичні засади мовознавчої науки, основи теорії та історії перекладу, уміти витлумачувати визначальні явища фонетики, лексикології, граматики, зіставляти факти різних мов.

Семінарські заняття зі «Вступу до мовознавства» спрямовані на формування професійної комунікативної компетенції.

Основні складові навчального процесу:

- навчити студентів визначати завдання науки про мову, місце мовознавства серед інших наук;
- визначати функції мови, установлювати діалектичний зв'язок мови і мовлення, мови і мислення;

- ознайомити студентів із сучасним станом перекладознавства в Україні й за кордоном;
- вивчити базові теоретичні положення, поняття й терміни сучасного перекладознавства як системи уявлень про міжмовну й міжкультурну комунікацію; аспекти, моделі, методи, основні закономірності перекладання;
- визначати елементи мовної структури у їх взаємозв'язку;
- визначати основні процеси історичного розвитку мов та взаємодії мов і діалектів;
- навчити студентів диференціювати слова відповідно до їх походження;
- сформувані уміння і навички студентів різних типів лінгвістичного аналізу.

В основу даних методичних рекомендацій покладено процес розвитку та удосконалення теоретичних знань студентів. Метою рекомендацій є організація ефективної навчальної та методичної роботи щодо підготовки оволодіння студентами лінгвістичних дисциплін і створення наукової бази для їх засвоєння, забезпечення усвідомлення студентами основних проблем, понять і термінів мовознавчої науки, підготовки їх до активного оволодіння всіма іншими дисциплінами мовознавчого циклу.

3. ПОЯСНЕННЯ ЗА РОЗДІЛАМИ ТА ТЕМАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. *Предмет, завдання і методи науки про мову. природа, сутність і функції мови.* Мовознавство / лінгвістика – це наука про мову, її суть і суспільні функції, внутрішню структуру, закономірності функціонування й розвитку. предметом мовознавства є природна людська мова, а об'єктом дослідження лінгвістів виступає мовлення як конкретний вияв мови. мовознавство є теоретичним, а не практичним знанням мов. зараз кожна освічена людина, крім своєї рідної мови, володіє ще однією / кількома іноземними мовами. при цьому не всі знавці мов можуть бути мовознавцями. вони можуть бути практиками, цебто практично володіти мовою, однак не знати її історії, стосунків з іншими мовами та не бути теоретиками.

Тема 2. *Походження мови. Історичний розвиток мов. Походження мови як проблема мовознавства.* Питання про єдність мови й мислення тісно пов'язане з проблемою походження мови, яка мовознавцями вирішувалася по-різному. відомі такі гіпотези: звуконаслідувальна гіпотеза – виникла в античності (демокрит v–iv ст. до н. е.), широко поширилася в xvii–xix ст. (г.в. лейбніц, в. гумбольдт та ін.) – пояснює виникнення мови внаслідок наслідування людиною звуків навколишньої природи.

Тема 3. *Мови світу, їх вивчення та генеалогічна класифікація.* Загальна характеристика мов світу. Порівняльно-історичне вивчення мов та генеалогічна класифікація мов. Індоевропейська сім'я мов. Слов'янська група. Германська група. Балтійська група. Романська група. Кельтська група. Індійська група. Іранська група. Грецька група. Албанська група. Вірменська група.

Тема 4. *Фонетика. Взаємодія звуків у процесі мовлення. Фонологія.* Фонетика (від гр. *phonetikos* – звуковий) – це особлива лінгвістична дисципліна про звуки людської мови. фонетика як наука вивчає звукові засоби мови в усіх їх виявах і функціях, а також зв'язок між звуковою і письмовою формою мови. *Акустичні й артикуляційні характеристики звуків. основні принципи класифікації звуків та фонетичне членування мовленнєвого потоку.* Фонетика вивчає звук як фізичне й анатоמו-фізіологічне явище, власне лінгвістичні властивості звуків мовлення вивчає спеціальна наукова дисципліна – фонологія.

Тема 5. *Лексикологія. Слово як предмет лексикології.* Сукупність усіх слів певної мови утворює її словниковий склад (лексичну систему). наука про словниковий склад мови, його функціонування в мовленні та в історичному розвитку називається лексикологією (від гр. *lexikos* – «словниковий» і *logos* – «наука, вчення»). Із лексикологією пов'язані: семасіологія (семантика) – учення про значення слів і про змінювання цих значень.

Тема 6. *Лексико-семантична система мови.* Лексико-семантичні угруповання слів. слова в мові живуть не ізольовано, а об'єднуються в різні групи, створюючи лексичну систему мови. лексична система є внутрішньо організованою сукупністю одиниць мови, які пов'язані між собою певними відношеннями. Синонімія. види синонімів. синонімічні ряди слів. синоніми (від гр. *synonymos* – одноіменний) – це слова близькі / тотожні за значенням,

що виражають одне і те саме поняття, але відрізняються відтінком значення чи стилістичним забарвленням або і тим і іншим.

Тема 7. Фразеологія й етимологія. Поняття про фразеологізм. Фразеологія (від гр. *phrasis* – вираз, зворот і *logos* – учення) – розділ мовознавства, який вивчає усталені одиниці мови (фразеологізми). фразеологічним одиницям (фо) властиві, з одного боку, спільні риси зі словом і вільним поєднанням слів, тобто словосполученням, а з другого, – специфічні особливості. незважаючи на схожість фразеологізмів і слів (виконують номінативну функцію, характеризуються відтворюваністю, виступають у функції одного члена речення), між ними існують і розбіжності: слово складається із морфем, несамотійних одиниць, а фразеологізм.

Тема 8. Граматика. Способи вираження граматичних значень. Синтетичні й аналітичні мови. Граматична будова мови як предмет граматики. морфологія і синтаксис. словотвір і граматика. слово в мові існує у поєднанні граматичного й лексичного значень. граматика – це розділ мовознавства, який вивчає граматичну будову мови, і складається з двох взаємопов'язаних розділів – морфології та синтаксису. морфологія (від гр. *morphe* – форма і *logos* – наука) є граматичною наукою про слово, його структуру і форми, а також про лексико-граматичні класи слів.

Тема 9. Синтаксичні одиниці та категорії. Синтаксис як розділ лінгвістики. предмет синтаксису. Синтаксис (гр. *syntaxis* – побудова) – це розділ граматики, що вивчає будову зв'язного мовлення. У мовознавстві синтаксисом називають також науку про особливості (специфіку) функціонування в мовленні лексико-граматичних розрядів слів (членів речення); синтаксис дієслова, синтаксис іменника тощо. два розділи синтаксичної науки – синтаксис словосполучення і синтаксис речення – не можна ні розривати, ні змішувати. основною одиницею синтаксису є речення, у складі якого виділяємо словосполучення.

4. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ З КУРСУ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»

ЗРАЗОК

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ НА ТЕМУ 1 «ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І МЕТОДИ НАУКИ ПРО МОВУ. ПРИРОДА, СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ МОВИ»

МЕТА: навчити студентів визначити завдання науки про мову, місце мовознавства серед інших наук; диференціювати вербальні та невербальні засоби спілкування, аналізувати функції мови та їх практичні вияви

ЦІЛІ:

Методичні:

- активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі роботи з дидактичним матеріалом;
- вироблення вмінь і навичок засвоєння лінгвістичної інформації;
- демонстрація використання методу порівняльно-історичного мовознавства в дослідженні генеалогічної класифікації мов сучасної Європи;
- використання групової роботи студентів у процесі вивчення нового матеріалу.

Практичні:

- розвивати навички слухання, сприймання і засвоєння лінгвістичної інформації;
- вдосконалювати навички формування міжпредметних зв'язків;
- розвивати вміння висловлювати власні судження на запропоновану тему та аналізувати думки інших.

Освітні:

- з'ясувати предмет і завдання мовознавства;
- з'ясувати місце мовознавства серед інших наук;
- розкрити суспільний характер мови;
- з'ясувати взаємозв'язки і взаємовідношення мови і мовлення;

з'ясувати взаємозв'язки мови і мислення.

Розвиваючі:

- розвивати мислення, мовлення, пам'ять, аналітичні здібності;
- розвивати вміння систематизувати та аналізувати нову інформацію, встановлювати зв'язки раніше вивченого з новим;
- розвивати здатність мовного самоконтролю.

Виховні:

- виховувати самостійність;
- прививати культуру мовлення, почуття краси мови;
- формувати інтерес і позитивну мотивацію до навчання;
- виховувати професійну відповідальність;
- виховувати любов до майбутньої професії;
- виховувати національно-мовну особистість;
- виховувати культуру спілкування.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ОСНАЩЕННЯ: підручники, збірники вправ, словники, методичні розробки семінарських занять, методичні рекомендації до тем, таблиці, рекомендовані списки наукової і науково-популярної літератури, пакети тестів і контрольних робіт, список питань для колоквиуму, список питань для самоконтролю, лекційний матеріал в системі Power Point.

РЕСУРСИ: Інтернет, електронні адреси: www.meta.ua; nbuv.gov.ua; www.auditorium.ru; bukinist.agava.ru; library.univ.kiev.; library.univer.kharkov.

ХІД ЗАНЯТТЯ:

I. Організаційний момент: привітання, повідомлення теми та мети заняття.

I Актуалізація опорних знань студентів. Ключові слова: *аналіз, гіпотеза, дедукція, дистрибутивний аналіз, дистрибуція, зіставний метод, індукція, компонентний аналіз, метод, методика безпосередніх складників, методологія, мова, мовні універсалії, мовознавство (загальне, конкретне, прикладне), описовий метод, порівняльно-історичний метод, синтез, структурний метод, трансформаційний аналіз, філологія, діалектологія, літературна мова, мислення, мова, мовлення, мовна політика, мовна ситуація, мовний стан, натуралістичний напрям мовознавства, психолінгвістика, психологічний напрям мовознавства, свідомість, соціолінгвістика, соціологічний напрям мовознавства, функції мови (комунікативна, мислетворча, фатична, репрезентативна, емотивна, експресивна, волюнтаристична, прагматична, естетична, метамовна, когнітивна, акумулятивна, інформативна).*

III. Опитування студентів за планом семінарського заняття №1:

Питання семінарського заняття №1:

1. Мовознавство як наука про мову. Проблеми загального і часткового мовознавства.
2. Природа і сутність мови, її функції.
3. Методи мовознавства.

Короткий огляд питань семінарського заняття №1:

1. Мовознавство як наука про мову. Мова і мовлення. Мова і мислення

Мовознавство (=лінгвістика; *лінгва* – лат. - мова) – наука про природні людські мови взагалі та про всі мови світу як індивідуальних її представників.

Поскільки мова є найважливішим засобом комунікації в суспільстві, вона тісно пов'язана з *мисленням і свідомістю*. Ця проблематика вивчається цілою низкою гуманітарних (соціальних) наук (до гуманітарних наук належать: *філософія й історія, логіка й естетика, педагогіка й психологія, літературознавство й мистецтвознавство*), зокрема з філософією (*філо-* люблю і *софія-* мудрість; наука про загальні закони виникнення і розвитку природи, суспільства, мислення), яка становить основу світогляду людини; з логікою (наука про закони і форми мислення), яка через мову розкриває закони мислення; з психологією (наука що аналізує процеси відображення в мозку людини об'єктивної дійсності, людські відчуття і сприймання, уявлення, почуття, бажання), яка робить це в тому числі й через мову; з історією (історикам мовознавці

допомагають тим, що дають діалектні дані, історію походження власних імен, географічних назв, розшифровують писемні пам'ятки зниклих народів) та ін.

Зв'язок з *природничими* науками.

Учення про мову як другу сигнальну систему, створене на основі теорії І. М. Сеченова та І. П. Павлова про вищу нервову діяльність тварин і людини, пов'язує мовознавство з біологічними науками, анатомією, фізіологією (зокрема щодо анатомії і фізіології органів мовлення).

З фізикою, зокрема її розділом – акустикою, пов'язане вивчення звуків людської мови, їхніх фізичних (акустичних) властивостей.

З розвитком автоматичної і телемеханіки (2-га пол. ХХ ст.) відбулося зближення мовознавства з математикою, що виявляється передусім у застосуванні математичних методів до вивчення мовних явищ.

Різноманітність функцій мови в суспільстві і тісний зв'язок її з мисленням і психічною діяльністю людини зумовила виникнення нових наук на межі мовознавства і соціології, мовознавства і психології: *соціолінгвістика*, *психолінгвістика*, *етнолінгвістика*, *лінгвокультурологія*.

2. Проблеми загального і часткового мовознавства

Соціолінгвістика (від лат. *soci (etas)* – „суспільство” і *лінгвістика*), тобто соціальна лінгвістика – мовознавча наука, яка сформувалася на межі мовознавства, соціології, соціальної психології й етнографії. Вона вивчає комплекс проблем, пов'язаних із суспільною природою мови, х її функціями і з механізмом взаємодії мови й суспільства. До основних проблем соціолінгвістики належать: а) проблема „мова й нація”, яка пов'язана з розкриттям виникнення і розвитку національних мов; б) проблема „мова й суспільство”, в якій на основі врахування тісного зв'язку мови з суспільством стають предметом вивчення не тільки характер впливу суспільства на розвиток мови, а й роль свідомого впливу суспільства (у вигляді цілеспрямованих урядових заходів) на мову, що визначає мовну політику. Мовна політика може стимулювати розвиток багатомовності в країні, а може й стримувати або звужувати функціонування недержавних мов; в) проблема соціальної диференціації мови, зумовленої різноманітністю структури суспільства: розподілом суспільства на верстви, а також різними суспільними ситуаціями – поділом суспільства за віком, статтю, освітою; г) проблема соціальних аспектів білінгвізму (від лат. *bi* – „два” і *lingua* – „мова”) – двомовності, коли в межах однієї держави чи соціальної спільноти використовуються дві мови у відповідних сферах спілкування. В Україні найбільшого поширення набула українсько-російська двомовність, у Канаді – англо-французька. Розрізняють індивідуальну й національну двомовність. У цьому ракурсі об'єктом вивчення соціолінгвістики є національна двомовність.

Соціолінгвістика розглядає й багатомовність (полілінгвізм, або мультилінгвізм) – явище, пов'язане з використанням кількох мов у межах певної соціальної спільноти (в державі або групі окремих людей). Багатомовністю характеризується, наприклад, Росія, Індія, США.

3. Природа і сутність мови, її функції

Термін „психолінгвістика” (від гр. *psyche* – „душа” і *лінгвістика*) увійшов у науковий обіг у середині ХХ ст. і закріпився на позначення науки, яка вивчає закономірності породження і сприйняття мовних висловлювань у їх співвіднесеності до системи мови. Психолінгвістику називають іще теорією мовленнєвої діяльності. Становлення механізму утворення й сприйняття мовлення здійснюється на основі психологічних експериментів. Цим і виправдана назва науки як психолінгвістики, в якій предмет лінгвістики – мова - аналізується методами психологічної науки.

Поява нової науки викликана потребою теоретичного пояснення практичних завдань, розв'язати які лінгвістичними підходами неможливо. Мовознавство дає ключ до аналізу тексту (зв'язного мовлення), але воно не торкається таких, наприклад, питань, як мовець говорить, як ним сприймається чуже мовлення, які закономірності діють в оволодінні дитиною рідною або кількома мовами, які лінгвістичні процеси

супроводжують пізнання довколишнього світу. Розв'язання таких питань з урахуванням впливу мислення на мову і мови на мислення сприяє досягненню практичних результатів у навчанні дітей рідної і особливо чужої мови, у мовленнєвому вихованні дітей дошкільного віку, у логопедії, у мовленнєвому впливі засобів масової інформації, а в останні роки і в проблемі машинного перекладу, а також уведення мовленнєвих сигналів до електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Діяльність цієї науки значно розширює коло питань, пов'язаних з тим, що вивчається загальним мовознавством. У цьому значенні психолінгвістики як науки.

Етнолінгвістика (від гр. *ethnos* – народ, плем'я і лінгвістика) – напрям у мовознавстві, що вивчає мову в її відношенні до культури, взаємодію мовних, етнокультурних та етнопсихологічних чинників у функціонуванні й еволюції мови. У широкому розумінні етнолінгвістика розглядається як комплексна дисципліна, котра за допомогою лінгвістичних методів вивчає „план змісту” культури, народної психології й міфології незалежно від способів їх формального представлення (слово, предмет, обряд...).

4. Методи мовознавства

Отже, об'єктом лінгвістики є *природні мови*. Відповідно до цього в мовознавстві виділяються дві галузі: *часткове і загальне*.

Об'єктом часткового мовознавства є *окремі мови* (звідси: україністика, русистика, англістика, японістика, полоністика...) або *групи мов* (славістика, германістика, романістика...).

Дослідження конкретних мов, як і груп, може здійснюватися під різним кутом зору: в синхронії (сучасному стані) і діахронії (історичному плані). При цьому досліджуються обидві частини кожної національної мови: *літературна мова і діалекти* (різновиди певної мови).

Предметом вивчення в конкретному мовознавстві можуть бути: *аналіз звукової і словникової системи, морфологічної і синтаксичної будови, розгляд стилістичного функціонування елементів кожної конкретної мови*. Вивченням стилів і стилістичних засобів окремих мов займається стилістика.

Об'єкт загального (теоретичного, наукового) мовознавства становлять загальні закони будови мов світу в їх давньому та сучасному стані для з'ясування властивостей мовного розвитку, що змушує торкатися й розгляду природи, функцій і походження людської мови взагалі. Тому проблематика загального мовознавства є досить широкою, зокрема:

- 1) проблему предмета мовознавства, тобто сутності мови як засобу спілкування, співвідношення мови й мислення, походження мови, зв'язку історії мови з історією суспільства;
- 2) проблему місця мовознавства в системі наук і його значення як самостійної науки;
- 3) проблему методів дослідження складових елементів мови (звуків, слів, речень);
- 4) проблему встановлення й наукового пояснення структурних одиниць мови;
- 5) проблему класифікації чинних на Землі мов;
- 6) проблему виникнення й розвитку письма.

Значне коло розв'язуваних мовознавством питань, зумовлених проникненням мови в усі сфери діяльності людини, визначає його не тільки наукове, а й практичне значення, зокрема: створення писемності для безписемних мов, різних типів словників, підручників і посібників для вивчення мови, записування певними знаками усного мовлення, передачі слів, систем письма для сліпих, а також дешифрування невідомих писемностей, стандартизація науково-технічної термінології, розробка раціонального й стабільного правопису, методів перекладу іншомовних текстів. Незаперечно практичне значення мовознавства і для логопедії (від гр. *logos* - „слово”, „мовлення” і *paideia* – „виховання”) – медичної науки, яка розробляє спеціальні методи виправлення у дітей

неточностей вимови окремих звуків і звукосполучень, лікування вад мовлення (затинання, гугнявості).

Широке застосування ЕОМ у виконання практичних проблем мовознавства зумовили використання поряд з терміном „прикладна лінгвістика” термінів „обчислювальна лінгвістика”, „автоматична лінгвістика”, „інженерна лінгвістика”.

IV. Підсумки:

- 1) Підведення підсумків заняття.
- 2) Оцінювання знань, рівня сформованості загальнономовленнєвих навичок та вмінь студентів.
- 3) Пояснення домашнього завдання.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Дайте визначення мовознавства.
2. Що є предметом мовознавства?
3. У чому полягає різниця між конкретним і загальним мовознавством?
4. Назвіть основні проблеми «Вступу до мовознавства». У якому стосунку перебуває «Вступ до мовознавства» до «Загального мовознавства»?
5. Які проблеми вирішує прикладне мовознавство? Чим різняться теоретичне і прикладне мовознавство?
6. Дайте визначення терміна метод.
7. Опишіть загальнонаукові методика дослідження.
8. Назвіть основні методи дослідження мови. Розкрийте їх суть.
9. Розкрийте суть і завдання описового методу. Де цей метод знайшов практичне застосування?
10. Що є об'єктом дослідження порівняльно-історичного методу? Де цей метод знайшов практичне застосування? Які праці створено на основі цього методу?
11. Чим зіставний метод відрізняється від порівняльно-історичного? Яке практичне застосування має зіставний метод?
12. Яка мета структурного методу? В яких методиках реалізується структурний метод? Чим структурний метод відрізняється від описового? Що в них спільне?
13. Розкрийте методику дистрибутивного аналізу.
14. Що таке аналіз за безпосередніми складниками? Де його застосовують?
15. У чому суть трансформаційного аналізу?
16. До вивчення яких мовних одиниць застосовують компонентний аналіз? Розкрийте суть його та практичне значення.
17. Які ще методи використовують у лінгвістичних дослідженнях?
18. Які погляди на природу мови відомі в науці?
19. Доведіть, що мова є суспільним, а не біологічним чи психічним явищем.
20. Назвіть основні функції мови. Охарактеризуйте їх.
21. Чим відрізняється мова від мовлення? Яке практичне значення має розмежування мови і мовлення?
22. Розмежуйте поняття *свідомість і мислення*.
23. Назвіть відомі вам типи мислення. Який із них пов'язаний із мовленням? Чи є мова єдиним засобом мислення?
24. У чому полягає взаємовплив мови і мислення?

ЗАВДАННЯ ДОДОМУ:

Завести власний словник лінгвістичних термінів

4. ПЕРЕЛІК КОНТРОЛЬНИХ ПИТАНЬ

МОДУЛЬ 1

1. Мовознавство як наука. предмет і завдання курсу «Вступ до мовознавства».
2. Основні проблеми мовознавства.
3. Методи лінгвістичних досліджень.
4. Місце мовознавства в системі наук.

5. Суспільна та знакова природа мови.
6. Функції мови в суспільстві.
7. Діалектична єдність мови і мислення. Мова й мовлення.
8. Походження мови як проблема мовознавства.
9. Зв'язок розвитку мови та розвитку суспільства. основні процеси розвитку мов і діалектів.
10. Територіальна та соціальна диференціація мови.
11. Структура мови.
12. Загальна характеристика мов світу.
13. Порівняльно-історичне вивчення мов та генеалогічна класифікація мов.
14. Індоевропейська сім'я мов.
15. Слов'янська група мов.
16. Германська група мов.
17. Балтійська група мов.
18. Романська група мов.
19. Кельтська група мов.
20. Індійська група мов.
21. Іранська група мов.
22. Грецька група мов.
23. Албанська група мов.
24. Вірменська група мов.
25. Фонетика як наука. аспекти вивчення звуків мовлення.
26. Акустичні й артикуляційні характеристики звуків. основні принципи класифікації звуків та фонетичне членування мовленнєвого потоку.
27. Позиційні та комбінаторні зміни звуків.
28. Фонетичні й історичні чергування. звукові закони.
29. Фонологія як наука. Поняття фонем.
30. Фонологічні системи мови.
31. Слово як предмет лексикології.
32. Основні ознаки слова. слово і морфема. Слово й лексема.
33. Лексичне значення слова. Типи лексичного значення.
34. Моносемія і полісемія.
35. Омонімія.
36. Поняття про фразеологізм.
37. Проблема фразеологічного значення.
38. Класифікація фразеологізмів.
39. Основні джерела виникнення фразеологізмів.
40. Етимологія і її принципи. Деетимологізація. Народна етимологія.
41. Граматична будова мови як предмет граматики. морфологія і синтаксис. словотвір і граMATика.
42. Граматичне значення слова в його зіставленні з лексичним.
43. Структура слова. класифікація морфем. історична змінюваність морфемної будови слова.
44. Граматична форма слова.
45. Способи вираження граматичних значень (афіксація, внутрішня флексія, чергування звуків, наголос, інтонація, суплетивізм, редуплікація, службові слова, порядок слів).
46. Синтетичні й аналітичні мови.
47. Синтаксис як розділ лінгвістики. Предмет синтаксису.
48. Поняття про словосполучення. Типи словосполучень. синтаксичний зв'язок слів у словосполученні (узгодження, керування, прилягання, інкорпорування, замикання, ізафет).
49. Речення як одиниця синтаксису. речення і судження. Ознаки речення.
50. Типи речень. Члени речення.

51. Історична змінюваність типів речення.

5. ТЕМАТИКА ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

1. Природа мови та аспекти її вивчення: мова і мовлення
2. (мовленнєва діяльність).
3. Суспільна природа мови і мовленнєвої діяльності.
4. Основні функції мови.
5. Знакова природа мови.
6. Мовні знаки в процесі людського пізнання.
7. Знак та його структура.
8. Класифікація знаків.
9. Мовний знак і мовна одиниця.
10. Мова і мовлення. Мовна здатність і мовна діяльність.
11. Основні погляди на співвідношення мови/мовлення,
12. мислення, свідомості.
13. Ознаки мови і мислення.
14. Мова як вияв національної свідомості.
15. Характер відношень між мовою (мовленням)
16. і розумовою діяльністю психічної особистості.
17. Металінгвістика і семантика.
18. Психолінгвістика.
19. Мовні значення як особливі розумові утворення.
20. Типи і структура мовних значень.
21. Компоненти мовних значень.
22. Різновиди граматичних значень.
23. Формальні і змістові мовні значення
24. Система і структура як мовознавчі поняття.
25. Подвійне членування мови.
26. Відношення між одиницями мовної системи.
27. Основні підсистеми мовної системи.
28. Проміжні рівні мовної системи.
29. Слово як одиниця знакового рівня.
30. Частина мови як реалізація міжрівневих зв'язків.
31. Виникнення порівняльно-історичного мовознавства.
32. "Порівняльна граматики" Ф.Боппа.
33. Становлення порівняльно-історичного методу.
34. Виникнення германістики (Я.Грім, Р.Раск)
35. Виникнення славістики (О.Востоков, Й.Добровський, Ф.Міклошич).
36. Порівняльно-історична граматики і лінгвістична концепція А.Шлейхера.
37. Розвиток компаративістики у другій половині XIX століття.
38. В. фон Гумбольдт - засновник теоретичного мовознавства.
39. В. фон Гумбольдт (Методологічна основа філософії мови).
40. В. фон Гумбольдт (Походження і сутність мови).
41. В. фон Гумбольдт (Мова і мовлення; звук - основа мовлення).
42. В. фон Гумбольдт (Форма і зміст мови).
43. В. фон Гумбольдт (Слово як внутрішня форма звука і поняття).
44. В. фон Гумбольдт (Мова і народ).
45. В. фон Гумбольдт (Мова і мислення).
46. В. фон Гумбольдт (Суспільна роль мови).
47. Основні напрямки у мовознавстві другої половини XIX ст.
48. Натуралістичний напрям у мовознавстві.
49. Логіко-граматичний напрям. К.Беккер, Ф.Буслаєв.
50. Психологізм у мовознавстві. А.Штейнталь.
51. Молодограматики.

52. Харківський університет - осередок лінгвістичної науки.
53. Лінгвістично-філософські погляди О.Потебні.
54. Питання походження мови.
55. Структурні компоненти слова.
56. Граматична теорія О.Потебні.
57. націоналізм і денационалізація у трактуванні О.Потебні.
58. Учення про естетичну функцію слова.
59. Значення праць О.Потебні для історії лінгвістичних учень.
60. Послідовники О.Потебні.
61. Вітчизняні мовознавчі школи та їх роль у розвитку мовознавства.
62. Проблеми мовознавства у працях І.О.Бодуена де Куртене.
63. Вчення про фонему і фонетичні альтернативи (чергування).
64. Поняття морфеми і морфологічних процесів.
65. Мова як соціально-психологічне явище.
66. Роль і місце Московської лінгвістичної школи в історії вітчизняного і світового мовознавства.
67. Історія мови та історія народу.
68. Відношення мови до мислення і психічної діяльності.
69. Вчення Фортунатова про форму слова. Форми і словозміни і словотворення.
70. Вчення про словосполучення, речення і фразу.
71. традиції Казанської і Московської лінгвістичних шкіл у європейському мовознавстві.
72. Теоретична і соціологічна основа поглядів Ф. де Соссюра.
73. Ф. де Соссюр - компаративіст.
74. Ф. де Соссюр (Визначення об'єкта лінгвістики).
75. Ф. де Соссюр (Учення про мову і мовлення).
76. Ф. де Соссюр (Мова як система знаків).
77. Ф. де Соссюр (Учення про синхронію та діахронію).
78. Ф. де Соссюр (Природа мовного знака).
79. Ф. де Соссюр (Внутрішня і зовнішня лінгвістики).

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2019. 231 с.
2. Булаховський К. А. Цікаве мовознавство [Текст] / К. А. Булаховський. - 2-е вид., перероб. і розшир. - Львів : Апріорі, 2019. - 199 с.
3. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: Навчальний посібник для студентів філ. спец. вищ. навч. закладів. Київ: «АртЕк», 2016. 224с.
4. Гірік С. І. Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку "Філологічні науки" (Мовознавство) [Текст] / [уклад.: канд. іст. наук Гірік С. І. ; за ред. д-ра іст. наук, проф. Киридон А. М.] ; Держ. наук. установа "Енциклопед. вид-во". - Київ : ДІА, 2020. - 94 с.
5. Загнітко Анатолій Мовознавство: загальне мовознавство [Текст] : посібник / Анатолій Загнітко ; Донец. нац. ун-т ім. Василя Стуса. - Вінниця : Твори, 2019. - 118 с.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2018. 712с.

Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень : підручник/Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2018. – 240 с.

2. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства : короткий нарис : навч. посібник /С. П. Бевзенко. – К. : Вища шк., 2018. – 144 с.
3. Гонца І. С. Загальне мовознавство : навчально-методичний посібник для студентів денної і заочної форм навчання напряму підготовки 6.020303 Філологія. Мова і література (англійська) / уклад. І. С. Гонца. – Умань : “Візаві”, 2018. – 102 с..
4. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник / Ю. О. Карпенко. – 2-е вид., стер. – К. : Академія, 2019. – 336
5. Кириченко Г. С. Нариси загального мовознавства : навч. посібник: у 2 ч. / Г. С. Кириченко, С. В. Кириченко, А. П. Супрун; за ред. А. П. Супрун. – К. : Видавничий дім «Ін Юре» – 2018. – 168 с.

Інформаційні ресурси

1. Library of Congress. URL: access mode : <http://www.loc.gov/>
2. Корпус української мови. URL: access mode : mova.info
3. British National Corpus. URL: www.natcorp.ox.ac.uk/
4. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. URL: <http://www.etymonline.com>
5. Germanic etymology URL: <https://en.wiktionary.org/wiki/Germanic>
6. Zinken J. Metaphors, Stereotypes, and the Linguistic Picture of the World: Impulses from the Ethnolinguistic School of Lublin [Electronic resource] / J. Zinken // *Metaphorik.de*. – 2004. – № 7. – URL: <http://www.metaphoricde/07>.
7. The Free Encyclopedia URL: <http://en.wikipedia.org/wiki>.

Міжнародні видання

1. Applied Linguistics. - 2018. - V. 16.
2. The Handbook of Applied Linguistics / Alan Davies, Catherine Elder, Eds. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd, 2018. – 866p.
3. A guide in APPLIED LINGUISTICS for students of Linguistics (compiled by V. Yakuba from the Routledge Handbook of Applied Linguistics, ed. James Simpson, 2011) - Kyiv, 2018.
4. Abbot V., Black J., Smith E. The representation of scripts in memory / V. Abbot, J. Black, E. Smith // *Journal of memory and language*. – 2018. – № 24. – P. 179–199.
5. Chandler D. Semiotics : the basics / D. Chandler D. – London [etc.] : Routledge, 2020. –XVIII, 307 p.
6. Evans V. Cognitive linguistics : An Introduction / Vyvyan Evans and Melanie Green. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2019. – 830 p.
7. Grosz B.J., SparckJ. K., and Webber B.L. Readings in Natural Language Processing. - Los Altos, 2019.
8. Gussmann E. Phonology: Analysis and Theory. - Cambridge, 2020.
9. Gutt E. Translation and Relevance. - Oxford, 2019.